

LECTORUL COPIL VERSUS LECTORUL ADULT

Prof. dr. Iuga Marcela Cristina
Seminarul Teologic Ortodox

Literatura pentru copii are diferiți lectori. În prima etapă cel care citește acest tip de literatură este părintele pentru copil, copilul *per se*, iar apoi adultul, care se va reîntoarce la acest tip de text: „Audiența literaturii pentru copii include atât adulți, cât și copii – adulții în capacitatea lor de intermediari (care cumpără, dar și recomandă cărți) citind cu copilul în minte, adulți citind cu voce tare pentru copil, și adulți care citesc literatură pentru copii pentru plăcerea lor.”¹

Alina Pamfil specifică cele trei etape ce stau la baza „formării fiecărui individ”. Vom vedea, prin urmare, o altă clasificare: „perioada preabecedară/prealfabetară”, adică aceea ce precedă dobândirea abilității cititului; „perioada abecedară/alfabetară” perioada în care se învață literele alfabetului, deci vârsta mică școlară și „perioada postabecedară/alfabetară” în care se pune accent pe „formarea deprinderilor de citire corectă.”² În această perioadă se vor dezvolta două capacități lectoriale: *comprehensiunea* care va duce la *interpretare* sau hermeneutică. Comprehensiunea este „orchestrarea unor procese cognitive în mod semnificativ involuntare, ca permit accesul la sensul unui text.”, iar interpretarea este cea care „permite accesul la sensul/sensurile globale, majore ale textului literar, dar și accesul la semnificația unor aspecte de detaliu.”³

Trei vor fi și „finalitățile esențiale ale lecturii”: într-o primă fază cititorul trebuie să poată înțelege propoziția, fraza, apoi textul. În a doua etapă se prefigurează „profilul cultural al elevului”, aceasta însemnând „cunoașterea acelei părți a literaturii pentru copii care ar trebui să constituie nucleul cultural comun la nivel de generație și între generații.”⁴ Trei vor fi și principiile inițierii copilului în lectură: 1. *etapele succesive* (mai întâi i se citea copilului ca apoi să o facă singur); 2. *prezența unui cadru propice de lectură*. Ceea ce noi am traduce astăzi printr-unul liniștit, dar și *protector*; 3. *apropierea estetică de text*,

---

¹ “The audience for children’s literature includes adults as well as children—adults in their capacity as intermediaries (who buy, give and recommend books) reading with the child in mind, adults reading aloud to children, and adults who read children’s literature for their own pleasure.” [t.n.] Emer O’Sullivan, *Comparative Children’s Literature*, based on her book, *Kinderliterarische Komparatistik*, translation by Anthea Bell, Routledge, London and New York, 2005, p.15.

² Alina Pamfil, *op.cit.*, p. 117.

³ Alina Pamfil, *Limba și literatura română în școala primară: perspective complementare*, Editura Paralela 45, Pitești, 2009, p. 137.

⁴ Alina Pamfil, *op.cit.*, p. 193.

plăcerea textului „crearea unor formule de prezentare a textului din care să nu lipsească seducția, promisiunea plăcerii.”⁵ Acești pași ar trebui să ducă, în final, spre cel decisiv, în care copilul devine „datorită valențelor formative ale literaturii.”⁶

Pe de o parte este corect faptul că literatura pentru copii este un mijloc de acumulare de cunoștințe, direcție dictată tocmai de pedagogie: „Linia aceasta de cercetare a fost încurajată de colosala importanță formativă a cititului – în sensul achiziționării și dezvoltării deprinderilor de lectură – din frageda copilărie până la începutul vieții adulte.”⁷ Lectura devine astfel, mod de construire a unei „culturi generale” solide. Pe de altă parte, există și un alt scop al literaturii pentru copii, al lecturii acestui tip de literatură, și anume *lectura de plăcere*. În acest context lectura poate fi parafrazată în spiritul *artei pentru artă, lectură pentru lectură*. Copilul se dorește a avea o dispoziție pură pentru citit. Dihotomia făcută aici este de: *lectură telică* („citolul cu un scop extern lui însuși – pentru satisfacerea unei cerințe, pentru obținerea informațiilor folositoare, pentru îmbunătățirea înțelegerii din lectură...”) și *lectura paratelică sau autotelică* (cu „un scop independent, neprevăzut inițial”).⁸

Diferențele sunt substanțiale: pe când adulții citesc să se relaxeze, copiii citesc ca să învețe: „Un mare procent dintre cititorii adulți, pentru rutina lor lectorială zilnică, vor ceva să nu le supraîncarce mințile”⁹ și asta îi face să citească para- sau sub-literatură. Copilul este, în schimb, scutit de oboseala zilnică, el are energie să citească *orice*. Dar și acest *orice* trebuie să fie formativ pentru că mintea copilului este într-un continuu proces de acumulare: „chiar și când citesc basme, texte fără sens, vers ușor, sau textul de pe pachetul de cereale, ei își extind cunoștințele, vocabularul, făcând noi descoperiri; totul este noutatea pentru ei.”¹⁰

În ceea ce privește construcția personajelor și a mediului, este specificată o regulă de bază: personajele nu trebuie să fie descrise amănunțit, dar trebuie să fie „indivizi reali și bine construiți.” Când vine vorba de decor, de peisaj, scriitorul trebuie să vadă universul ca

---

⁵ *Ibidem*, p. 191.

⁶ *Ibidem*, p. 193.

⁷ Matei Călinescu, *A citi, a reciti, Către o poetică a (re)lecturii*, Ediția a II-a, traducere din limba engleză de Virgil Stanciu, cu un eseu despre „Oralitate în textualitate” tradus din limba engleză de Anca Băicoianu și un capitol românesc despre Mateiu I. Caragiale, Editura Polirom, Iași, 2007, p.106.

⁸ Matei Călinescu, *op.cit.*, p. 106.

⁹ “A fairly large percentage of adult readers, for their routine reading - matter, want something that won't overtax their minds” [t.n.] Joan Aiken, *op.cit.*, p.4.

¹⁰ “even when they are reading fantasy, nonsense, light verse, comics, or the copy on cereal packets, they are expanding their minds all the time, enlarging their vocabulary, making discoveries; it is all new to them.” [t.n.] *Ibid*, p.4.

un dramaturg în didascalii: „Când vine vorba de loc și împrejurimi/decor, unele descrieri sunt esențiale pentru copii.”¹¹ Copilul are nevoie de descriere pentru că memoria sa procedurală poate fi încă în dezvoltare, ceea ce înseamnă că poate încă înmagazina informații. Genul acesta de scriere face copilul să dobândească acel *savoir faire*.

Adulții au acest tip de memorie. Ei sunt cititori leneși și nerăbdători. Zăbava asupra textului se construiește în timp și se pierde într-o secundă, dacă drept lector-adult întâlnești o descriere: „aș vrea să subliniez că lectura se învață, *ca practică*: în familie, la școală, în societate. Copilul trebuie învățat să ia cartea în mână, să urmărească succesiunea rândurilor cu ochii, să citească fără glas, să întoarcă o pagină după alta, să aștepte plăcerea să se ivească în spiritul lui, să aibă șir în lectură...”¹² În plus copilul este o fire mimetică, astfel că și cititul va veni dacă părintele sau un adult din preajma lui, îi va da exemplu: „Cititul nu mai e ceva dorit, ci, mai degrabă, etichetat și plasat la capitolul "trebuie". Un trebuie care omoară din start ideea plăcerii. "Știu că trebuie, dar..." - cam așa își încep majoritatea părinților "scuza" pentru lipsa de lectură din viața copiilor. Cei mai mulți "se roagă" de copii să citească, sau alții îi obligă. Sînt foarte puțini cei conștienți că trebuie să le insuflă dorința voluntară de a citi.”¹³

Soluția adultului va deveni, evident, *saltul* „Ei au tendința să sară.” Deși autoarea ne spune clar că, în procesul de scriere a unei opere există pasaje liant: „Există pasaje în ficțiune denumite pasaje pod”¹⁴, care pot modela acțiunea, dar și pot atrage atenția cititorului adult. Dar ele nu pot atrage și atenția micului lector. Dacă el se bucură de descrieri, nu același lucru se poate spune de aceste pasaje care pot fi, spre exemplu, analepse/ flashbacks: „no flashbacks” sau monologuri lungi: „[...] monologurile lungi sunt și ele subiect tabu.”¹⁵

O altă strategie auctorială în ficțiunea pentru copii este lipsa bancurilor. Dacă adultul se bucură de ele, pentru că îi lasă o pauză de citire, nu același lucru putem spune despre copil. El ia lectura în serios, deci vrea să fie luat în serios: „Copii nu citesc pentru a se

---

¹¹ “real round-up individuals/When it comes to place and setting, some description is essential for children.” [t.n.] Joan Aiken, *The Way to Write for Children*, Penguin Books, London, England, 1998, p.6.

¹² Ioana Bot, *Un pseudo-mit periculos: moartea lecturii*, în *Dilema Veche*, Anul V, nr.242 - 28 septembrie 2008.

¹³ Stela Giurgeanu, *De ce nu mai citesc copiii*, în *Dilema Veche*, 03.03.2015.

¹⁴ “They have the tendency to skip /There are things in fiction known as bridge passages.” [t.n.] Joan Aiken, *The Way to Write for Children*, Penguin Books, London, England, 1998, p.7.

¹⁵ “lengthy soliloquies are also taboo” [t.n.] Joan Aiken, *The Way to Write for Children*, Penguin Books, London, England, 1998, p.8.

distra; pentru ei totul este foarte serios.”¹⁶ Prin urmare, copilul citește exclusiv pentru acțiune, personaje și construcții de noi lumi.

Există însă și situații în care cititorii adulți se întorc la literatura pentru copii. Termenul care denumește acest fenomen este *crossover reading/ lectura mixtă*: „ficțiunea scrisă precis pentru copii, care a fost adoptată recent de adulți.”¹⁷ Ca să încline balanța în favoarea lor, cititorii copii vor traversa în postmodernism și ei în ograda adultă, abordând subiecte până acum interzise pentru ei: „Există însă și alte forme de lectură mixtă și copiii care citesc literatură pentru adulți nu e cel mai surprinzător caz. De la debutul noului mileniu copii au un acces, nemaîntâlnit înainte, la material adult pentru citit, și subiectele considerate potrivite pentru copil s-au extins spre sfârșitul secolului al XX-lea.”¹⁸

O altă taxonomie vine de la J.A.Appleyard, în *Becoming a Reader/ Devenind sau Transformarea într-un cititor*. Copilul va deveni din nou actor în piesa lecturii în care va lua cinci roluri diacronice:

- Lectorul – *jucător simbolic* – așa este copilul în perioada preșcolară când acesta va „asculta povești citite de alții” se va pune în pielea unui personaj și va „participa la diferite jocuri în care pretinzi că ești altcineva”;
- Lectorul – *erou/eroină* – vârsta educației primare „când copilul citește de bunăvoie mai ales povești de aventuri și tinde să se identifice cu eroii ficționali”;
- Lectorul – *gânditor* – cititorul adolescent „începe să reflecteze asupra caracterelor ficționale, motivațiilor și sentimentelor ce diferă de ale sale...”;
- Lectorul – *interpret* – începe de aici tentația hermeneutică a studentului care „se silește să înțeleagă [textul] și să articuleze o interpretare valabilă”;
- Lectorul – *adult/pragmatic* – care sintetizează toate celelalte vârste și care poate diferenția „finalitățile multiple ale lecturii – dobândirea de informații, de satisfacții intelectuale și estetice...”¹⁹. Acest ultim stadiu este și cel mai interesant pentru că permite o regăsire a lectorului și o individualizare a lui. Lectura formativă își arată roadele, însă și

---

¹⁶ “Children are not reading for fun; for them it is all deadly serious.” [t.n.] Joan Aiken, *The Way to Write for Children*, Penguin Books, London, England, 1998, p.9.

¹⁷ “the fiction ‘ostensibly written for children’ which has recently been taken up by adult readers.” [t.n.] Rachel Falconer, *The Crossover Novel, Contemporary Children’s Fiction and its Adult Readership*, Routledge, New York and London, 2008, p. 27.

¹⁸ “But there are, of course, many other forms of cross-reading, not least of which is children reading adult literature. From the early years of the new millennium children had unprecedented access to adult reading material, and the subject matter deemed appropriate to younger readers expanded in the late twentieth century.” [t.n.] Rachel Falconer, *op.cit.*, p.7.

¹⁹ *Apud* Matei Călinescu, *op.cit.*, p.107.

cea de plăcere. Mulți autori, de exemplu recunosc o mai mare plăcere lectorială a basmelor și poveștilor la o vârstă adultă decât în copilărie.

Pentru Fereiro și Gomez Palacio, pedagogi columbieni, există patru nivele a trecerii de la sunet la literă: „presilabic (utilizarea literelor sau a altor semne grafice pentru a transcrie cuvântul oral...), silabic (semnele grafice întrebuințate trimit la un decupaj silabic), silabico-alfabetic (nivel intermediar în care conduitele nivelului precedent alternează cu cele ale nivelului următor), și alfabetic (fiecare sunet grafic reprezintă un fonem al cuvântului).”²⁰

În final, procesul de citire se reduce la patru *operații mentale*: *spațială*, *scriptologică*, *fonetică*, *de recunoaștere*. Acestea ar fi după cum urmează: „identificarea fiecărei litere, urmând ordinea de la stânga la dreapta (ceea ce implică în același timp capacități de discriminare vizuală și o bună structurare spațială); aplicarea regulilor de corespondență grafo-fonetică, în așa fel încât să se traducă urmele scrise în sunete; sintetizarea sunetelor succesive într-un cuvânt oral (ceea ce presupune o bună structurare temporală); regăsirea în memorie a cuvântului.”²¹

Finalitatea lecturii este plurivalentă: „Apropierea de carte în adolescență este una dintre resursele esențiale ale reușitei, căci ea aduce îmbogățirea limbajului, deschide porți către alte lumi, dezvoltă creativitatea și fantezia, fără de care și reușita profesională e pusă sub semnul întrebării.”²²

---

²⁰ Marcel Crahay, *Psihologia educației*, traducere din franceză de Rodica Chirișescu, Editura Trei, București, 2009, p.339.

²¹ Marcel Crahay, *op.cit.*, p.419.

²² Adrian Majuru, *Copilăria la români*, Schițe și tablouri cu prunci, școlari și adolescenți, Editura Campania, București, 2006, p. 207.

BIBLIOGRAFIE

1. Aiken, Joan, *The Way to Write for Children*, Penguin Books, London, England, 1998.
2. Călinescu, Matei, *A citi, a reciti, Către o poetică a (re)lecturii*, Ediția a II-a, traducere din limba engleză de Virgil Stanciu, cu un eseu despre „Oralitate în textualitate” tradus din limba engleză de Anca Băicoianu și un capitol românesc despre Mateiu I. Caragiale, Editura Polirom, Iași, 2007.
3. Crahay, Marcel, *Psihologia educației*, traducere din franceză de Rodica Chirițescu, Editura Trei, București, 2009.
4. Falconer, Rachel, *The Crossover Novel, Contemporary Children's Fiction and its Adult Readership*, Routledge, New York and London, 2008.
5. Giurgeanu, Stela, *De ce nu mai citesc copiii*, în *Dilema Veche*, 03.03.2015
6. Majuru, Adrian, *Copilăria la români*, Schițe și tablouri cu prunci, școlari și adolescenți, Editura Campania, București, 2006.
7. O'Sullivan, Emer, *Comparative Children's Literature*, based on her book, *Kinderliterarische Komparatistik*, translation by Anthea Bell, Routledge, London and New York, 2005.
8. Pamfil, Alina, *Limba și literatura română în școala primară: perspective complementare*, Editura Paralela 45, Pitești, 2009.